

fenomene i procese umjesto na dotadašnje fokalne točke – ljude i događaje, Tomislavu Raukaru te za njima Branimir Janković koji propituje utisak François Fureta, kritičara marksističke interpretacije Francuske revolucije, u socijalističkoj Jugoslaviji. Pitanje Jugoslavije postavlja i srpski historiograf Pavle Milenković koji upitnost provlači kroz prizmu kolektivnog sjećanja radije nego propitivanja Jugoslavije kao države. Poput J. R. McNeilla u inozemnom sektoru, Hrvoje Petrić također postavlja Braudela kao važnu ličnost u razvoju ekohistorije s razlikom da Petrić izravno smatra njegova djela pretečom povijesti okoliša. Zbornik zatvara Drago Roksandić sjećanjima na studentske dane u instituciji École des Hautes Études en Sciences Sociales što je ostavilo trajni motivacijski utjecaj na njegovu osobu.

Zbornik *Annales in Perspective: Designs and Accomplishments* daje zanimljiv i vrijedan prilog internacionalnim, intergeneracijskim i interpersonalnim pristupom temi razvoja škole Annales i njihova utjecaja kako na globalnoj sceni, različitim historiografijama, tako i na motivaciju raznih autora koji svojim radom dokazuju dugotrajnost analističke misli. Ovim projektom se dokazuje neizmjeran dug francuskom pokretu, kao i dokaz koncepta *longue durée* u sasvim novom svjetlu – inspiracijskom. Prevalentni esejistički stil pruža osobni element koji nedostaje općoj historiografiji, a koji ujedno nudi višestruke izvore za daljnje promišljanje i shvaćanje.

Karlo Festini

Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, sv. 62, Zadar – Zagreb 2020., 457 str.

Koncem prosinca 2020. otisnut je 62. broj *Radova Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*. Prva cjelina časopisa započinje nekrologom nakon kojeg slijedi 15 znanstvenih radova, od čega osam izvornih znanstvenih radova, pet prethodnih pripćenja i dva pregledna rada. Drugu cjelinu čine prikazi triju monografija. U ovom su broju zastupljene raznolike teme koje, kronološki gledano, pripadaju razdoblju od ranoga srednjeg vijeka pa sve do druge polovice 20. stoljeća.

Broj započinje u sjetnom tonu nekrologom urednika Tade Oršolića *In memoriam dr. sc. Šime Tome Peričić (1936. – 2019.)* (1–3). U njemu Oršolić, prisjećajući se nedavno preminulog Šime Tome Peričića, izdvaja ključne biografske podatke kako bi ukazao na njegov znanstveni utjecaj, predan rad i ostavštinu.

Prvi znanstveni članak nosi naslov *O problemu ubikacije ranosrednjovjekovnih bazilika sv. Ivana Evanđelista i sv. Tome u Biogradu na moru* (5–30). Riječ je o radu autorice Ane Jordan Knežević u kojem se na temelju arhivskog gradiva, točnije fonda don Luke Jelića pokušavaju dodatno rasvijetliti lokaliteti srednjovjekovnih biogradskih bazilika. Rad je obogaćen grafičkim prikazima, skicama i fotografijama koje prikazuju bazilike, odnosno arheološka iskanja i nalaze.

Krešimir Regan autor je rada *Tvrđi grad (castrum) Kamičac* (31–58). U članku se na osnovama arhivskog gradiva i terenskog istraživanja govori o tvrdom gradu Kamičcu podignutom prije polovice 14. stoljeća na lijevoj obali Krke, sjeverno od Visovca te južno od Roškog slapa. Tvrđi grad se u ispravama prvi put spominje u vlasništvu Nelipića da bi koncem prvog kvartala 16. stoljeća pao u osmanske ruke nakon čega je i napušten. Teško prohodan i vegetacijom obrastao teren onemogućava potpunu rekonstrukciju zbog čega se autor okreće izvornom

gradivu, odnosno planovima, tlocrtima i opisima. Na kraju rada se nalaze prilozi koje čine fotografije, skice i crteži Kamičca te njegove okolice koji su nastali od 16. do 21. stoljeća.

Rad *Odluke zadarskih dijecezanskih sinoda o pridržanim slučajevima (de casibus reservatis) u kontekstu koncilске misli (59–84)* potpisuje Zvezdan Strika u čijem se istraživačkom fokusu nalaze tri dijecezanske sinode iz 1598., 1663. i 1680. godine. Na njima su donijeti rezervirani slučajevi savjesti sukladno tadašnjoj crkvenoj praksi. Strika ih popisuje, analizira njihov prijevod na hrvatski te ih u konačnici uspoređuje.

Još jedan rad koji se bavi crkvenom poviješću nosi naslov *Matrikula Bratovštine Presvetoga Sakramenta u Zadru iz 16. stoljeća (85–112)*, a rezultat je istraživanja Zdenka Dundovića i Elvise Ražova. Sadržaj matrikule omogućuje rekonstrukciju ustrojstva zadarske Bratovštine Presvetoga Sakramenta te njenih gospodarskih i društvenih karakteristika. Također, ona svjedoči o temeljnom cilju bratovštine, odnosno o štovanju Euharistije. Autori ističu kako su u matrikulu zapisani i drugi dokumenti koji govore o povijesti bratovštine. U radu se mogu pronaći fotografije prednjih i stražnjih korica matrikule, a kao prilog se na samom kraju nalaze Pravila bratovštine pisana talijanskim jezikom.

Sljedeći rad je *Rakitnica, Dazlina i Velim – ostatci nekadašnje obrane zapadnog dijela šibenskog distrikta (113–138)*, također nastao u suautorstvu, ovog puta Josipa Pavića, Ive Glavaša i Andrije Nakića. Autori pojedinačno analiziraju utvrde Rakitnicu, Dazlinu i Velim u kontekstu mletačko-osmanskih ratova u 16. i 17. stoljeću. Razmatra se njihov položaj i promjenjivost strateške uloge tijekom stoljeća. Prikupljanju podataka o izgledu utvrda su pripomogla i terenska istraživanja premda su na lokalitetima uglavnom ostale samo ruševine. Na kraju se nalaze fotografije, skice, crteži i planovi spomenutih utvrda i njihove okolice.

Crnogorski povjesničar Miljan Gogić autor je članka *O kotorskom statutu tiskanom 1715. godine (139–170)*. Kao što naslov sugerira, fokus studije je na kotorskom statutu iz 1715. čiju važnost autor vidi i u činjenici da je statut uvelike izmakao oku historiografije. Stoga Gogić nastoji detaljnije obraditi rečenu problematiku tako što prvotno razmatra tiskovine koje sadrže pojedine odredbe statuta, da bi kasnije iznio njegov sadržaj te ga naposljetku i analizirao.

Rad Marinka Marića naslovljen *Epidemije kuge u dubrovačkom zaleđu tijekom 17., 18. i 19. stoljeća i protuepidemijske mjere na dubrovačkoj granici (171–191)* osmi je po redu prilog u ovom broju časopisa. Problematika epidemije i protuepidemijskih mjera je u Dubrovačkoj Republici zauzimala istaknuto mjesto zbog dinamične trgovačke politike i brojnih međunarodnih kontakata. Autor ističe važnost protuepidemijskih mjera u pograničnim dijelovima Republike gdje se širenje epidemije trebalo zaustaviti kako ona ne bi prodrila do samog Grada.

Slijedi još jedan rad koji tematizira bratovštinske matrikule (madrikule). Riječ je o istraživanju Grozdane Franov-Živković pod naslovom *Glagoljska madrikula svećeničke Bratovštine zadarskih otoka Večere Gospodnje (coena domini) iz Ugljana od početka 17. do početka 19. stoljeća (193–230)*. Autorica na početku nastoji rekonstruirati broj bratovština na zadarskom području, uključujući okolne otoke, da bi se u nastavku rada posvetila analizi „madrikule“. U radu se nalaze tablični prikazi poznatih članova bratovštine, a na kraju su priložena pravila (*capituli*) svećeničke bratovštine te fotografija prve stranice „madrikule“.

Iz pera Lovorke Čoralčić nastao je rad iz domene vojne povijesti naslovljen *Paštrovski pukovnik Nikola Medin – zapovjednik mletačkih prekomorskih pješačkih snaga koncem 18. stoljeća (231–256)*. Na temelju izvornoga arhivskog gradiva, autorica nastoji rasvijetliti vojnu karijeru N. Medina, a ujedno istražiti sastav vojnih jedinica koje je predvodio te podrijetlo tih vojnika.

U radu se nalaze grafički prikazi statističkih podataka o podrijetlu vojnika, a na kraju rada su priložena četiri popisa vojnika iz kojih se mogu doznati njihova imena i podrijetlo.

Sljedeći u nizu radova djelo je preminulog Šime Peričića kojemu je na samom početku broja posvećen nekrolog. Naslov članka je *Josip Peričić (1833. – 1901.) – pedagog i preporoditelj (257–276)*, a cilj članka proširivanje znanstvenih spoznaja o liku i djelu Josipa Peričića. Riječ je o profesoru i političaru, odnosno preporoditelju i narodnjaku koji je ostavio upečatljiv trag u svom obrazovno-političkom djelovanju.

Sljedeći znanstveni prilog koji teži proširivanju biografskih podataka plod je istraživanja Jelene Božić. U radu *Novi prilog životopisu Josipa pl. Vancaša (1859. – 1932.): obiteljski temelji, uzori i poticaji društvenoga i kulturnog djelovanja (277–316)* na temelju novih podataka autorica nastoji kontekstualizirati djelovanje Josipa pl. Vancaša, prvenstveno koristeći biografije manje poznatih članova njegove obitelji te utjecaj koji su imali na njega. Osim fotografije J. Vancaša, autorica na kraju rada prilaže i rodoslovlje obitelji koje zahvaća njene članove od 19. do polovice 20. stoljeća.

Prvi rad s temom iz 20. stoljeća je rad Tihomira Rajčića *Stogodišnja kontroverza o suodgovornosti Srbije za Sarajevski atentat i Prvi svjetski rat (1915. – 2015.)* (317–356). Autorova intencija je pregled historiografije vezane za ulogu i suodgovornost Kraljevine Srbije uoči početka jedne od najvećih povijesnih prekretnica – Prvoga svjetskog rata. Djela koja govore o temi su podijeljena na tri perioda unutar stotinu godina pri čemu svaki od njih ima vlastite karakteristike koje autor ističe.

Zdravko Matić i Damir Stručić autori su pretposljednog rada u ovom broju pod naslovom *Sudski postupak protiv dr. Ivana Protulipca, predsjednika Križarske organizacije pred Okružnim sudom u Zagrebu 15. lipnja 1938. godine* (383–412). Rekonstrukcijom sudskog postupka stječe se uvid o odnosu i službenih vlasti prema civilnim udruženjima kakva je bila Križarska organizacija. Također, iz teksta je vidljiv značaj I. Protulipca u očuvanju katoličkog identiteta u razdoblju međuraća.

Posljednji znanstveni prilog u ovom broju *Hrvatsko proljeće u Gospiću* (413–441) također je nastao u suautorstvu. Ivica Matajia i Sanja Vrcić-Matajia istražuju društveno-političke prilike u Gospiću tijekom hrvatskog proljeća s posebnim naglaskom na djelovanje lokalnih vlasti kao jednog od ključnih čimbenika u kreiranju rečenih prilika. Lokalne su vlasti provodile politiku središnjice pri čemu su ulazile u sukob s tada istaknutim institucijama kakva je, primjerice, bila Matica hrvatska.

U drugoj cjelini časopisa se nalaze tri prikaza. Prvi je Ante Bećira koji prikazuje monografiju *Urbana elita zagrebačkog Gradeca* Brune Škreblina (443–445), zatim slijedi prikaz studije Tade Oršolića *Dalmatinska pješačka pukovnija "Grof Lacy" Br. 22. u Proom svjetskom ratu* (446–450) koji potpisuje Mirko Đinđić te na samom kraju dolazi prikaz Matka Globačnika. U njemu se osvrnuo na monografiju *Dalmacija u međuratnom razdoblju 1918. – 1941.* (451–453) autora Aleksandra Jakira.

U ovom broju *Radova Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru* ne samo da su predstavljena nova istraživanja raznovrsnih tema nego i nove interpretacije postojećih znanja te njihovo proširivanje. Kao takav, ovaj broj časopisa predstavlja nezanemariv prinos u proučavanju povijesti Zadra, ali i ostatka istočne jadranske obale.

Filip Hren